

JONUI REPSIUI ATMINTI

(1930.XI.20—1976.VIII.19)

Vilniaus Valstybinio V. Kapsuko universiteto Filosofijos katedros docento Jono Repšio mirtis yra skaudus smūgis mūsų respublikos filosofijos mokslui. Šis praradimas sunkus ypač todėl, kad visas J. Repšio mokslinis brendimas rodė turėjus jį dideles kūrybos potencijas, kurios, žinant jo darbštumą ir kruopštumą, leido tikėtis rimtų darbų.

Studijuodamas istoriją Vilniaus universitete, J. Repšys įgijo gerą istorinių fak-

tų nuojautą, išsiugdė kiekvienam mokslo žmogui reikalingą istoriškumo jausmą. Jau studijų metais jį labiausiai domino istorijos proceso bendrosios problemos, jau tada išryškėjo jo polinkis į filosofiją. Daug nulėmė ir metodologiškai gilos docento E. Meškausko marksistinės filosofijos paskaitos. Jis visada save laikė E. Meškausko mokinium.

Apgynęs kandidato disertaciją tema „Simono Daukanto visuomeninės ir politinės pažiūros“ (1961 m.), J. Repšys nenutraukė filosofijos studijų. Tiesa, dabar jas reikėjo derinti su dideliu pedagoginio ir visuomeninio darbo krūviu. Jis yra parašęs kelias dešimtis mokslo darbų, kurie rodo jo filosofinio akiračio platumą ir mokslinės analizės sugebėjimus.

Daugiausia dėmesio J. Repšys skyrė marksistinės filosofijos reikšmei šiuolaikinio pasaulio idėjų kovoje atskleisti. Analizuodamas sudėtingą ir prieštaringą filosofijos raidą, siekė parodyti socialines raidos sąlygas, o marksistinės filosofijos konfrontaciją su jai priešiškomis filosofijos srovėmis siejo su dabartinės visuomenės ekonominės struktūros kitimo procesais. Savo straipsniuose jis pabrėždavo, kad kūrybiškam marksistinės filosofijos vystymui ypač kliudo, pirma, jos atribojimas nuo pasaulinės civilizacijos teorinių ir idėjinių šaltinių, iš kurių ji yra išaugusi, o antra,— eklektinis jungimas su jai svetimomis doktrinomis—pozityvizmu, egzistencializmu, froidizmu ir pan.

J. Repšys giliai nagrinėjo reiškinius, atsiradusius XX a. filosofijoje. Jis tyrė, kaip tradicinės racionalistinės filosofijos krizė ir ryškus posūkis į subjektyvizmą bei iracionalizmą Vakarų Europos filosofijoje yra susijęs su mūsų amžiaus tech-

ninės civilizacijos ypatybėmis monopolistinio kapitalizmo sąlygomis, su tais procesais, kurie reglamentuoja ir standartizuoja žmonių gyvenimą, su žmonių santykius luošinančiais socialiniais antagonizmais ir žmonių susvetimėjimu, kuris žmogaus materialinės ir dvasinės veiklos produktus nukreipia prieš patį žmogų. Todėl J. Repšys nuolat pabrėždavo, kad šių dabartinės nemarksistinės filosofijos tendencijų kritika gali būti veiksminga tik tuo atveju, jei siekia žmogaus socialinio išsilaisvinimo.

Marksizmą-leninizmą J. Repšys analizavo kaip realaus humanizmo koncepciją, duodančią tvirtą pagrindą spręsti labai aktualiai mūsų laikų problemai — žmogaus problemai. Įsitikinęs, kad marksistinio humanizmo teorija savo veiksmingumą gali įrodyti tik dialektiškai paneigdama įvairias šiuolaikines buržuazines žmogaus teorijas, jis ėmėsi tirti pačią įtakingiausią iš jų — egzistencializmą — ir neabejotinai buvo geriausias šios filosofijos srovės žinovas respublikoje. Jo plunksnai priklausė gilūs analitiniai straipsniai apie svarbius egzistencializmo atstovus — S. Kjerkegorą, M. Heidegerį, K. Jaspersą. Egzistencializmu jis domėjosi kaip vienu iš ryškiausių šiuolaikinės buržuazinės visuomenės kultūrinės, dvasinės krizes simptomų. Ši filosofijos srovė raiškiausiai apibūdino susvetimėjimo procesą ir svarbiausią jo padarinį — prarają tarp žmogaus ir jo sukurto civilizacijos, kultūros pasaulio. Tačiau žmogaus nužmoginimo sąlygas laikydamas neišvengiamu jo egzistencijos atributu, egzistencializmas tegalėjo vien dramatiizuoti žmogaus situaciją, ontologizuoti jo vertinimus bei išgyvenimus ir vietoje tikros išeities siūlyti individualų maišą. Tokiam iluzoriškam žmogaus asmenybės išsilaisvinimui J. Repšys nuosekliai priešpastato marksizmo teorijos atskleidžiamą realią žmogaus laisvės perspektyvą — antihumaniskų socialinių sąlygų likvidavimą ir sudarymą palankių galimybių asmenybei visapusiškai reikštis. Apskritai visuose savo moksliniuose darbuose J. Repšys siekė filosofines problemas nagrinėti žmogaus asmenybės išsilaisvinimo, jos visapusiško išvystymo požiūriu.

Dar viena plati ir svarbi J. Repšio mokslinės veiklos sritis, kuriai jis ati-

davė nemaža jėgų, — kultūros teorija. J. Repšys nagrinėjo filosofines kultūros raidos problemas, ypač tą prieštaringą būklę, į kurią dabartinę kultūrą stato kapitalistinė techninė civilizacija, prieštaraujanti humanistinei kultūros prigimčiai. Jis siekė išryškinti veiksmus, deformuojančius kultūros vertybių kūrimą antagonistiniame pasaulyje, nuasmeninančius kūrybines žmogaus individualybės galias, išspraudžiančius jas į asmenybę žalojančius standartus, siekė atskleisti humanistinį turinį socializmo, kuris likviduoja šiuolaikinei kultūrai pražūtingas socialines aplinkybes ir yra tikrasis perėmėjas to, kas praeities kultūroje buvo tikrai vertinga.

Vienas iš būdingų J. Repšio mokslinės kūrybos bruožų — jo gilus įsitikinimas mokslinė marksizmo-leninizmo metodologijos galia ir siekimas nuosekliai remtis ja, analizuojant aktualius filosofijos, sociologijos, etikos, estetikos klausimus. Ypač nemėgo supaprastintų ir vulgarių marksizmo teorijos interpretavimų, lėkšto nemarksistinių filosofijos koncepcijų aprašinėjimo bei paviršutiniškos jų kritikos ir, karštai ginčydamas tokius dalykus, pats kai kada priedavo gal kiek skubotų ir vienašališkų išvadų. Bet buvo reiklus visų pirma sau ir atkakliomis studijomis ieškojo atsakymo į tuos klausimus, kuriuos reikėdavo spręsti.

Jonas Repšys mėgo filosofiją, sekė sudėtingas jos vystymosi peripetijas, pats visomis išgalėmis stengėsi prisidėti prie jos propagavimo. Buvo nuolatinis įvairaus masto konferencijų, simpoziumų ir disputų dalyvis, kaip „Žinijos“ draugijos narys skaitė paskaitas visuomenei. Ne vienas jaunųjų filosofijos tyrinėtojų iš jo yra gavę pirmuosius mokslinio darbo impulsus bei igūdžius.

Nors Jono Repšio ir nebėra, nors jau nebematysime jo savitos, santūrios šypsenos, nebegirdėsime jo lakoniškos ir taiklios replikos, turiningo pranešimo katedros posėdy, tačiau Jonas Repšys niekada neišblės iš mūsų atminties.

A. Lozuraitis

J. V. Vinciuonas